

SLEPÉ ŠKVRNY

NOÉMI
BOGYÓ

Ljndeni



Slepé škvrny

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Noémi Bogyó

Slepé škvrny – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.


ALBATROS MEDIA

SLEPÉ ŠKVRNY

**NOÉMI
BOGYÓ**



SLEPÉ
ŠKVRNY



Ljndeni

Copyright © Noémi Bogyó, 2017

Translation © Tamara Archlebová, 2019

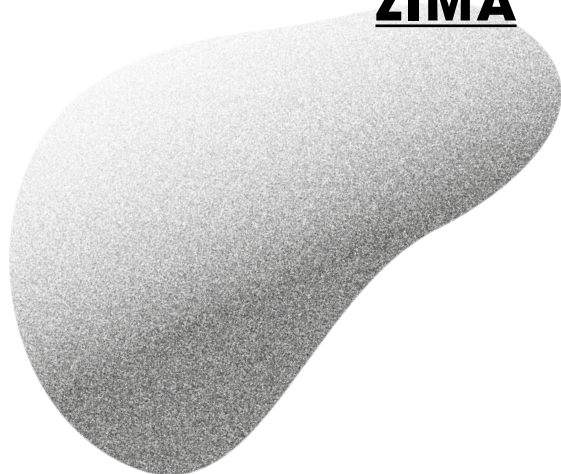
Cover design © Tomáš Cikán

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-1360-3

ISBN e-knihy 978-80-566-1471-6 (1. zverejnenie, 2019)

1. KNIHA

ZIMA



Vybielené steny a tmavohnedé lavice prednáškovej sály pripomínali meštiansku školu tridsiatych rokov, nad stolom učiteľa však visela červená hviezda so zlatým kosákom a kladivom. Adam sa chúlil pri okne a myslel na popoludnie, ako vyrábali s Helenou cameru obscura. Pár dní predtým by ešte ani nedúfal, že sa s ním táto zázračná bytosť dá vôbec do reči. Helena sa nechcela zoznamovať a urobila všetko pre to, aby ho od seba odohnala. Jej labutie ruky mu dávali elegantne košom, kresliac do vzduchu nevyvlúštitelné riadky posunkovej reči. Mimika jej tváre pripomínala mimiku míma, bola jednoznačne odmietavá. Adam bol však tvrdohlavý a vytrvalý, dievča sa stalo jeho fixnou ideou. Prenasledoval ju ako jej tieň a o niekoľko týždňov mal už v malíčku sled jej každodenných zvykov. Vedel, že dni začína ranným behom, po ktorom nasleduje výdatná sprcha v spoločnej sprchárni na prvom poschodí. Bola to najnavštevovanejšia sprcháreň, napriek tomu, že kľučku už veľmi dávno ukradli a ako zámka slúžila sponka do vlasov, pripevnená k šnúre a prevlečená cez kľúčovú dierku. Všeobecnej obľube sa tešila vďaka fungujúcemu vypínaču svetla, sprchovej ružici a teplej vode. Helena potom raňajkovala v podzemnom bufete internátu, kam sa slnko nikdy nedostalo, a v ktorom od otvorenia do zatvorenia pojašene blikali svoju morzeovku neóny, šíriace ľadové svetlo. Na vybielených stenách s hnedým dreveným obložením viseli reklamné plagáty. Helena

si vždy sadla k stolu pri dverách, nad ňou visel plagát so Sunquikom. Plagát, ktorý o niekoľko týždňov neskôr záhadným spôsobom bez stopy zmizol, bol navrhnutý podľa grafických postupov socialistického realizmu. Na vzbudenie pozornosti mala slúžiť fotografia, na ktorej šošovka zvečnila fľašu Sunquicku, jeden celý pomaranč, jeden prepolený pomaranč a sklenený pohár, zdobený kolieskom pomaranča, pod tým nudný reklamný text: „Na ceste a v prírode, na ihrisku a pri vode, Sunquick nielen osvieži, ale slúži aj zdraviu. Vyrobili Konzervárne a liehovary, národný podnik, Liptovský Mikuláš.“ Fialové pozadie zátišia bolo nevkusne krikľavé. Adam dokázal hovoriť o oranžovom sirupe iba v superlatívoch: príliš sladký, príliš kyslý, príliš lepkavý, príliš bez pomaranča, príliš propagovaný, príliš nevhodný na to, aby mohol Helenu obdivovať každý boží deň. Jedným slovom nechutný, na vracanie, uslintaný, pornografický. Na oknách špinavých od mušincov viseli pod stropom zožltnuté umelé čipkové záclony. Helena zamyslene prežúvala rožok, ktorý si namáčala do tresky s majonézou, naloženej do bieleho papierového pohára. Nevidela-nepočula, ani nezdvihla oči zo svojho zopnutého poznámkového zošita, a tak ani nič nemohla tušiť o sunquickovom reklamnom plagáte, ktorý na ňu zísal. Medzi dvoma zahryznutiami si zapísala vzorec, vetu, číslo.

Nemala času nazvyš, keďže paralelne študovala kybernetiku aj atómovú fyziku. Jej spolužiaci o nej hovorili, že je geniálna, že na hodinách obsedí do konca iba z povinnosti, nie je rovnica, ktorú by nevedela vypočítať, ba čo viac, zaoberá sa riešením aj takých rovníc, ktoré ešte nikdy nikto nevyriešil, a že skôr ona by mohla dávať konzultačné hodiny svojim učiteľom.

Odkedy ju Adam spoznal, nemohol myslieť na nič iné, len na ňu. Vo dne v noci sníval o tom, ako ho objaví, ako mu bude ve-

novat pozornosť, zamiluje sa doňho, prípadne ho zvedie. Celé týždne sa nechal unášať podľa nálady zlatým vetrom, plachtil s červeným fénom či padal k zemi s oceľovomodrým víchrom. Kĺzanie nad zemou prežil vďaka slabším opiciam. V tomto svojom umeleckom období maľoval na plátno metamorfózy túžby, prevtelenej do vetra. Rozmery jeho malieb sa čoraz väčšími rozrastali a mal pocit, že by príbehom svojej lásky dokázal vymaľovať celú kaplnku, palác, katedrálu. Nemal ani šajnu, prečo Helena kapitulovala práve v ten žiarivý jarný deň. Žeby sa jej zdal už predtým sympatický? Niekoľko týždňové spolužitie typu telo-tieň ju azda presvedčilo, že netúži iba po erotickej noci s nemou študentkou, ktorá by mu nemohla ani vyčítať, ak by číslo bolo príliš chladné, nebodaj príliš rýchle či nedajbože príliš drsné? Nevylučoval ani, že túžila po spoločnosti, prípadne si z neho chcela vystreliť. V záhradách, popri ktorých prešli, kvitli ovocné stromy, vzduchom poletovali sťa snehové vločky zablúdené lupienky kvetov. Vôňa narcisov a tulipánov vo vibrujúcom teple naplnila vzduch. Ovocný sad bzučal ako úľ a hrkotanie električky sem z údolia doliehalo ako rozplývajúca sa ozvena. Dievča sa zrazu otočilo na päte a hľadelo mu priamo do očí. Len stáli a pozerali sa na seba. Koláž zamrznutej zeme, nehybného slnka žiariaceho v zenite, chlapca s doširoka rozťahnutými zreničkami a nemej dievčiny. Na drobnom flajstri času nevedno z akých príčin vznikla nečakane diera, rozdiel v tlaku vysal perspektívu priestoru, a tak pôvodne trojdimenzionálny obraz bude odteraz každý vnímať už iba ako dvojdimenzionálnu, tuctovú, gýčovú ľúbostnú scénu s palmami a morskou plážou. Helena si vytiahla svoj zopnutý zošit, čosi doň načarbala a podstrčila ho chlapcovi pod nos: „Vieš odčítavať z pier?“ Ani ahoj, ani pusa, ani rúčka, ani pá, ani klasický kúzelný úsmev, ani ostýchavé kvetnaté

slová, pohadzovanie vlasmi či naprávanie sukne. Vecná otázka. Situácia Adama natoľko prekvapila, že naďalej nič nepovedal, hoci vedel, že by mohol, lebo si dal námahu a vypátral, dozvedel sa, že Helena nie je hluchonemá, „iba“ – také opovrhovanie týmto stavom – „iba“ nemá. V súvislosti s „iba“ mala Helena veľmi nepríjemné spomienky. V domove vychovávateľa z nedbanlivosti, nevedomosti, prípadne nezájmu „iba“ neskôr zistili, že Helena nie je hluchonemá mentálne postihnutá, ani mentálne postihnutá hluchonemá, ba, nie je ani postihnutá, ktorá je hluchá a nemá. Helena je „iba“ nemá. Preto sa dostala ako malé dievčatko do ústavu pre mentálne postihnutých. Helena musela zhromaždiť všetku svoju genialitu, aby dokázala, že je „iba“ nemá. Jej prvotný plán vyšiel na zmar. Ošetrovateľ, ktorému dôverovala, a pred ktorým odhalila svoje tajomstvo, sa nečakane, ešte prv než by pre ňu mohol niečo urobiť, obesil. Bolo verejne známe, že to bol vášnivý šachista a ťažký hypochonder. Celý život sa venoval mentálne postihnutým deťom. Desilo ju, že raz aj ju k nim priradia. Malý lístoček, na ktorý Helena kostrbatými písmenami napísala: „Všetko počujem – nie som hluchá, všetkému rozumiem – nie som debil“, bol poslednou kvapkou v pohári diagnózy duševnej choroby. Helena od tej chvíle prestala jesť. „Bola ozajstnou detskou láskou pobláznená do Igora,“ šepkalo sa po ústave. Ľutovali Igora, ľutovali Helenu, potom pošliapali Igorovu česť, vzápätí zabudli na Igora, ale dievčatko, ktoré nikoho neposlúchalo, ani čo sa týkalo večerného kúpania, ich naďalej rozčuľovalo. Helena ich nenávidela, lebo z Igora, ktorý oplýval každodennými cnosťami aj hriešnosťami, vyrobili najprv anjela na zemi a potom pedofila, skazeného do špiku kosti. Po niekoľkých mesiacoch sa vychudnutá ako roztrasená handrová bábika dostala k doktorke Mižičkovej, ktorá pristúpila k obja-

vovaniu dievčatka nevidanou odbornosťou. Doktorka Mižičková si získala Heleninu dôveru už pri prvom stretnutí. Stačil na to povzbudivý úsmev a istá náhoda. Na fajčiarskom stolíku pod oknom bola šachovnica. Na Ondreja v ambulancii čakali rozostavané šachové figúrky, aby sa pred rokmi prerušená rozohraná partia raz mohla dokončiť. Helena dala doktorke Mižičkovej mat tromi ťahmi. Tá si vydýchla, stiahla z prsta jednoduchý zodratý snubný prsteň a gestom pubertiačky ho hodila do akvária pri písacom stole, medzi zlaté rybky. V tej chvíli spoza oblakov s rozstrapkanými okrajmi vykuklo slnko a preexponovalo čiernobiely statický obraz, na ktorom dievčatko so špinavou anjelskou tváričkou zízalo na snubný prsteň, ako sa ponára medzi čiernobiele kamienky akvária. Doktorka Mižičková za týždeň vyhrala boj s byrokratickým systémom a potrebovala na to iba šachovnicu. Helena hravo zvíťazila nad všetkými lekármi a profesormi špeciálnej kliniky, a potom dala šachmat každému červovi spisov, ktorý sa im postavil do cesty. Bol to najkrajší týždeň jej detstva. S tvrdošijnou odovzdanosťou sa držala žilnatej mäkkej ruky s neupravenými nechtami, ktorá ju s rozhodnosťou a láskou viedla spleťtými chodbami a nekonečnými schodmi od jednej šachovej partie k druhej. Na konci cesty stál sirotinec prerobený z panského kaštieľa, s vybielenou štukatúrou, ozdobným plotom z kovaného železa a so záhradou s divinou, veľkou vyše sedemnášttisíc štvorcových metrov. Ozdobná brána z kovaného železa sa za Helenou zavrela a otvorila pred ňou ríšu možností. Z Heleny sa stal génius, chodila na šachové súťaže a precestovala členské štáty RVHP, aby rad-radom nabila seniorov od Odesy cez Burgas až po Drezdu. Táto Helena teraz vecne mávala pred Adamovým nosom zdrapom papiera: „Vieš odčítavať z pier?“ znelo pri každom mávnutí lístočkom. Adam dokázal od prekvapenia

len prikývnuť, a vtom ho Helena nečakane chytila za ruku. V to popoludnie mu čarovala a Adamovi bolo úplne jedno, prečo to urobila: z ľúlosti, empatie, sympatie, prípadne z inej, jemu neznámej -patie.

Helenina izba sa v ničom nelíšila od tisícov ďalších internátnych izieb, niečím však predsa len bola iná. Na vnútornom parapete veľkého okna s čiernym kovovým rámom stáli v rade sviečky rôznych tvarov, farieb a vzorov. Kým si Adam prezeral sviečky, Helena pripravila pomôcky, potrebné na jej kúzelnícke predstavenie. Adam podľa daných rozmerov nakreslil obrysy krabice, Helena ju vystrihla a poskladala. Vnútro krabice namaľovali temperami načierno, zapálila sviečku purpurovo fialovej farby a ihlu na zošívanie vriec rozžeravili dočervena, potom ňou vypálili do krabice drobnú dierku. Nato vyrobili na krabicu dvojité veko. Do jedného vrchnáka vyrezali štvorcový otvor, ktorý prelepili pauzákom, ten sa stal hľadáčikom fotoaparátu. Druhý vrchnák slúžil na pripevnenie zväčšovacieho papiera, preto mu zvnútra oblepili rohy fotorožkami. Ako pracovali, Helenine hodvábne kadere občas pohľadili Adamovi tvár a rameno, vzduch sa nabil elektrickým nábojom. Potom sa zo skrine vynorili ďalšie biele výkresy, ku ktorým dostal Adam kus uhľa. Helena sa natiahla na ošarpanej kanape, oprela sa o pravý lakeť, prepletla si štíhle stehná, ležala tam v polohe ako obyčajná kurva, jej oči meniace farbu však protirečili reči tela: leskli sa ako oceľ. Divé maky na jej blúze tancovali od radosti, že môžu slobodne týždenne aj viac ráz bozkávať jej sviežu pokožku. Adamovi vyschlo v hrdle. „Ja viem maľovať len akty,“ zašeptal chrapľavo, na čo si Helena lадným pohybom vyzliekla blúzu. Na jej snehobielej pokožke sa ligotali

zlatohnedé bodky, ako množstvo huncútskych hviezd. Sklopila oči, iba v kútiku úst sa jej skrýval šibalský úsmev. Adamovo srdce takmer vyskočilo, prstami však už ohmatával čiernym uhľom model a hoci mal vlhké dlane, pľúca mu fučali a mal stiahnutý žalúdok, uhoľ kreslil očami maliara: ťahal čiary, šrafoval, zaobľoval formy, brázdil cikcaky. Helena sa postupne stávala vybraným objektom, ktorý slúžil k zrodeniu vyberajúceho, a Adam prekročil bránu bezčasovosti. Jeho ruky automaticky siahali po čistých výkresoch, kým sa neminul aj posledný. Po zemi sa všade váľali skice: Helenine oči, nos, profil, oblina jej pŕs, línie ramien, čipkované prúžky, jej kolená pod lemom sukne. Helena rozobráta na časti aj v univerzálnom celku. Divé maky z jej blúzy sa na Adama posmešne uškŕňali. Muž bol zahanbený, umelec však hrdý. Helena rad-radom obdivovala náčrty. Adam sa vyhrieval v žiari uznania ako korytnačka. Obrázok s celým aktom zavesili na stenu, svetlo stolovej lampy nasmerovali na kresbu a Helena potom vliezla s domácky vyrobenou kamerou pod prikrývku. Adam si myslel, že žartuje, no potom si spomenul na fotografa chaplinoviek, ktorý prv než zahalil do oblaku sadzí šťastne sa usmievajúcu nevestu so snehobielou vlečkou, vliezol pod tmavú šatku trojnohej kamery. Zvedavosť či azda nejaké pudy napovedali Adamovi, aby aj on vliezol pod deku. Krôčik dozadu, krôčik vpred, v hľadáčku fotoaparátu striedavo hľadali Heleninu uhľom nakreslenú siluetu. O čo viac ju hľadali, o to viac sa stávali čisté puritánske línie rozmazanými. Ich srdce lapalo po dychu. Helenino dychčanie temer hladkalo Adamove ušné bubienky.

Na javisku jednoduché kulisy. Tri stoly so stoličkami, jedna dlhá lavica a dvojce dverí. Na dverách vpravo reklamný plagát so slo-

ganom: *Riekol som: bojuj, človeče, a ver!*, na dverách vľavo biela tabuľa s čiernym nápisom: *Nádej zanechaj, kto mnou uberá sa!* Po zaznení gongu sa javisko zaplní, traja muži v talároch obsadia svoje miesta, osem postáv oblečených do historických odevov zasa lavicu obžalovaných.

SUDCA: Pojednávanie týmto otváram! Prosím, pán prokurátor, predneste obžalobu!

PROKURÁTOR: Vážený pán sudca, obžaloba voči ôsmim obžalovaným: porušili najvyšší poriadok, keďže vyrobili synovi človeka zlaté teľa.

SUDCA: Prosím obžalovaných!

PROKURÁTOR: Obžalovaný číslo jeden, Mo Ti, alias Mon Či, staroveký čínsky filozof, ktorý v roku 400 pred n. l. ako prvý zaznamenal, že obraz sveta sa v tmavej komore objavuje obrátene.

OBHAJCA: Vážený súd, Mo Ti je nevinný, skúmal iba svetlo a odraz svetla. Vykonával jednoduché optické pokusy.

PROKURÁTOR: Pán sudca, obžalovaný číslo jeden je zakladajúcim členom zločineckej organizácie, nesporne on bol pionierom optiky.

Obžalovaný číslo dva, Platón, alias Planton, staroveký grécky filozof vo svojom slávnom podobenstve o jaskyni tiež demonštroval tento optický jav. Navyše hlásal neslýchané klamstvo, že *videnie je stretnutím duševného vyžarovania a lúča odrazeného od predmetu v zreničke, prostredníctvom čoho vzniká tieňový odraz predmetu.*

OBHAJCA: Platón je nevinný, zdroj poznania vidí vo svete ideí. Svet ideí ostáva skrytý očiam tých, ktorí hľadajú cestu poznania v skutočnom svete. Preto sa platónsky hrdina odvracia od hluku sveta – doslova sa mu obracia chrbtom, nachádzajúc tak skutočnú realitu. Svet ideí, platónsky skutočný svet sa odráža na steny jaskyne iba formou obrazu.

PROKURÁTOR: Stalo sa to falošným proctvom dvadsiateho storočia. Predstaviteľ rozvinutej civilizácie sa kvôli znaku odvracia od vybraného objektu, už ho nevyhľadáva a netúži ho ani spoznať, veď znak núkajúci nekonečné variácie, je oveľa zaujímavejší. Je to čertovské dovŕšenie platónskeho jaskynného podobenstva.

Obžalovaný číslo tri, Aristoteles, alias Aristi, staroveký grécky vedec a filozof. Aj jeho pozorovanie sa zakladá na jave camery obscury: svetelné lúče prenikajúce korunou stromu vykresľujú bočne otočený, niekoľkokrát zmnožený obraz zatmenia slnka.

OBHAJCA: Vážený pán sudca, Aristoteles je absolútne nevinný, mal len drobučku poznámku o tom, že svetlo odrážajúce sa od predmetu prichádza k oku prostredníctvom vzduchu.

PROKURÁTOR: Takýto do morku kosti skazený zločinec-recidivista, ktorý ako otec moderných vied v Európe akoby morom na stáročia nakazil generácie prichádzajúce po ňom, si zasluhuje sto smrtí.

Obžalovaný číslo štyri, Filipo Brunelleschi, alias Brunello, pochybne preslávený renesančný umelec, v roku 1420 aj pokusom dokázal, že trojdimenzionálnu skutočnosť možno dokonale zachytiť na dvojdimenzionálnom obraze.

OBHAJCA: Páni, môj chránenec je nevinný. Maľoval iba pohľad na kaplnku dómu Santa Maria del Fiore vo Florencii, namiesto neba nalepil na plátno strieborné plátky, ktoré pôsobili ako zrkadlo, a potom vyvrtal do stredu obrazu drobnú dierku. Následne mal nepodstatné predstavenie, ku ktorému došlo oproti kaplnke, na mieste, kde obraz namaľoval. V pravici držal vo výške očí túto maľbu chrbtom k sebe, v jeho ľavici, ďalej od obrazu, tiež vo výške očí, bolo zrkadlo. Pri pohľade cez dierku bolo možné vidieť v zrkadle dvojdimenzionálny obraz zároveň s trojdimenzionálnou

skutočnosťou. Kovové plátky odzrkadľovali aktuálne svetelné vzťahy, čo celý jav ešte zdokonaľovalo. To je všetko, z čoho ho možno obviňiť.

PROKURÁTOR: Jeho spoluvina je viac ako nesporná. Brunelleschi touto svojou veľkolepou akciou jedným ťmahom pozmenil vývoj európskeho umenia. Skutočnosť sa stala obrazom, obraz skutočnosťou. Význam týchto dvoch pojmov dodnes splýva, a tak dnes sa už nik nezamyslí nad tým, že spočiatku bola iba skutočnosť a obraz žil svoj kratučký život iba na vodnej hladine.

Obžalovaný číslo päť, Giovanni Battista della Porta, alias Delčí Porta, praotec prvého virtuálneho divadla.

OBHAJCA: Veľactený pán sudca, della Porta je bezvýznamný divadelný režisér. Chcel iba šokovať obecnosť novým zážitkom. Vďaka javu kamery s dierou vyčaroval pre obecnosť, ktoré si hovel v príjemnom chládku tmavej izby, poľovnícku scénu, odohrávajúcu sa na doskách amfiteátra. Výjav premietol na stenu izby cez drobnú dieru, vydlabanú v stene, a na ruby obrátený svet otočil pomocou zrkadiel. Bolo to iba divadelné predstavenie. Je pravda, o niečo okázalejšie, ako bývalo zvykom.

PROKURÁTOR: Aha, teraz ste prezradili svojho chránenca! Priznali ste sa, že na tom ominóznom zraze zločineckej organizácie čaroval. Navyše, napísal pre maliarov aj príručku o používaní camery obscura, *Magiae naturalis*. Následkom toho sa stali hlavným predmetom optických výskumov doby perspektíva a camera obscura.

Obžalovaný číslo šesť, Johannes Kepler, alias Kempler, nemecký matematik a hviezdár, od neho pochádza názov camera obscura.

OBHAJCA: Pán sudca, obžalovaný číslo šesť kreslil iba mapy, a na to použil obmenu camery obscury v tvare šiatra, zdôrazňujem, výlučne ako pracovný prostriedok.

PROKURÁTOR: Ako prostriedok pre hriech, prostriedok pre hriech! Obžalovaným číslo šesť začala technická metamorfóza camery obscury. Jeho spoluvina na hriechu je značná. Ani to ho neospravedlňuje, že vznikom prenosnej obmeny camery obscury, do ktorej už nebolo potrebné vkročiť, camera obscura stratila svoje metafyzické čaro.

Obžalovaný číslo sedem, Johannes Zahn, alias Zahnči, rehoľník z rádu premonštrátov. Krabicová kamera, ktorú zostrojil, sa stala prototypom fotoaparátov devätnásteho storočia.

OBHAJCA: Pán sudca, môj chránenec bol sluhom božím. Prirovnanie k oku vola je zaujímavé výhradne z filozofického hľadiska, camera obscura pritom figuruje ako metafora videnia.

PROKURÁTOR: Farizej! Na pohľad je nevinnejší ako novorodené jahniatko, ale v dôsledku jeho tajného obchodovania, sa stala camera začiatkom osemnásteho storočia už súčasťou batožiny cestovateľov. Šošovku namontovali na vrch vychádzkových či zavretých kočov a s použitím šikmo nastavených zrkadiel premietali obraz na stôl, umiestnený v strede voza. Takto mohli vytvoriť aj amatérski maliari-cestovatelia obdivuhodné obrazy, a tak sa camera obscura stala popri mikroskope a ďalekohľade nástrojom aj pri výskumoch v oblasti prírodných vied. Kamery s otvorom, ktoré skonštruoval, fungovali o dvestopäťdesiat rokov už ako fotoaparáty.

Obžalovaný číslo osem, Louis-Jacques-Mandé Daguerre, alias Daruegge, maliar, vizuálny dizajnér, majiteľ dioramatického divadla. Aj jeho fotografické pokusy sa zakladali na princípe camery obscury.

OBHAJCA: Nevinný, poháňalo ho iba to, aby mohol zvečniť skutočnosť bez kreslenia. To, že latentný obraz na jodizovanej

striebornej platničke je možné zvýrazniť, parami ortute vyvolať a pomocou tiosulfátu sodného aj fixovať, objavil vlastne iba náhodou.

PROKURÁTOR: Vážený pán sudca, takéto zatajovanie faktov a dôkazov je poburujúce! Čo si myslíte, pomocou čoho vyvolal obžalovaný na jodizovanej striebornej platničke latentný obraz, no, pomocou čoho? Jedine pomocou camery obscury. Tým zvečnil skutočnosť formou fotografie. Pod vplyvom jeho hriechnych skutkov vzniklo na konci devätnásteho storočia z camery obscury kino s pohyblivými obrázkami, predchodca filmového kina.

SUDCA: Všetci sú vinní! Týmto odsudzujem všetkých osem obžalovaných na večné zatratenie. Rozsudok je týmto právoplatný a nedá sa proti nemu odvolať! Miesto odpykania trestu je fotoaparát Zenit s výrobným číslom 6666666666.

PROKURÁTOR: Vážený súd, prosím, aby ste prihliadli na poľahčujúce okolnosti! Moji chránenci konali z naivity, nevedomosti, v nádeji, že ľudstvu pomôžu.

SUDCA: Opakujem, rozsudok je týmto právoplatný a nedá sa proti nemu odvolať. Nech obžalovaní odídu ľavými dverami!

Smial som sa a smial. Smial som sa celý deň. Na nič iné som nemohol myslieť, len na to, ako ma bude Helena čakať večer na internáte. Bude ležať na mojej posteli zakrytej károvanou dekou a bude sa motkať svojimi výpočtami. Nikdy som nechápal, ako môže nájsť riešenia tých zložitých rovníc. Helena však bola čarovná nie vďaka svojim nezrozumiteľným rovniciam, to môže potvrdiť aj môj spolubývajúci, Janko. Veľakrát som ho pristihol, ako túžobne blúdi očami po kopčekoch, ktoré sa jemne črtali pod

jej bavneným tričkom. Helenino telo bola dokonalosť sama. Sú na svete veci, ktoré keď uvidíme, všetko, čo sme dovtedy videli a spoznali, sa nám zrazu zdá bezvýznamné. Obrazy ideálov, vynárajúce sa z kolektívneho vedomia, ktoré sa predo mnou denne mihali, úsmev Mony Lisy, brada Pallas Atény, modiglianiovské oči, lono Urbinskej Venuše sa zhmotnili v novom usporiadaní. Jedným slovom – katarzia. A jej synonymum – Helena. Stvoriteľ však po tom, ako stvoril telesnú podobu dokonalosti a obdaroval ju aj geniálnou matematickou logikou, akoby z nejakého vrtochu oľutoval svoju štedrosť alebo jednoducho sa iba unavil a nechal ju nedokončenú.

Tak veľmi som po nej túžil! Počas tých pár dní, ktoré Helena strávila vo Švédsku na konferencii o kybernetike, som sa venoval svojmu utrpeniu a maľovaniu. Fyzická bolesť, ktorú som pociťoval v slabinách, sa čoraz väčšmi stupňovala. Maľoval som. Helenu v jesennom daždi, letnej záplave svetla, v zelenom klobúku, s čiernym slnečníkom, po uši oblečenú, nahú. Jej krehká postava, neobvyčajná tvár dostávali čoraz éterickejšiu podobu a v rámci konečnej metamorfózy sa premenila na súhvezdie. To, že spomienka na Helenu z mäsa a kostí vo mne zo dňa na deň bledla, som vnímal ako svoju osobnú tragédiu. Vtedy mi napadlo, že prišiel čas kúpiť si fotoaparát. Chcel som sa stať kronikárom jej života, sledovať ju zreničkou stroja, zvečniť každý jej nádych, nemé tri dimenzie uzamknúť do výrečných dvoch dimenzií.

V decembri sa skoro stmieva. Adam zastal pred výkladom Elektra. Vpravo na práčke bol fotoaparát Zenit, pomocou ktorého si chcel ukoristiť Helenino telo. Odrazu mal pocit, že všetci filozofi, vynálezcovia, ktorí sa pričínili ku zrodu camery obscury, sú

zavretí v malej čiernej krabičke. Videl ich stáť v rade pred šošovkou a počul ich zhovárať sa:

– Aj ja by som ho chcel vidieť – dožadoval sa Mon Či. – Mám na to právo, aby som ho videl medzi prvými. Kde by sme boli teraz bez mojich pozorovaní?

– S prepáčením, nesúhlasím s vami. Bezo mňa by sa dnešné fotografie nikdy neboli zrodili – znelo prísne z úst Kemplera.

– Páni, páni, čo je to za neporiadok? Ďalšia dagerotipománia? Fotografia sa stala trvalou iba vďaka môjmu objavu – chvastal sa Daruegge hláskom tenučkým ako nitka.

– Dvadsaťminútová nútená nehybnosť bola nepochybne trvalým zážitkom aj pre objekty portrétov – vtipkoval Delči Porta.

– Je príliš mladý – konštatoval Planton sklamane. – Ktovie, či bude vhodný splniť svoje poslanie.

– Vyzerá seriózne – odsotil Brunello Plantona pred šošovky.

– Nehádajte sa, ešte ho odplašíte – upokojoval Kempler skupinku.

Električka so zvonením prehrmela pred špinavým sklom výkladu, škripanie kolies vzalo so sebou čudesné hlasy. Adam vošiel do slabo osvetleného obchodu. O sklenený pult sa opieral mrzutý predavač v strednom veku.

– Prosím si z výkladu fotoaparát Zenit. – Adamov hlas znel rozhodne.

Predavač sa naňho čudne pozrel, akoby nechcel veriť svojim ušiam.

– Zenit? – spýtal sa pochybovačne. – Áno. Zenit. – A viete, mladý muž, čo stojí takýto aparát? – spýtal sa povýšenecky.

– Viem. Adam bez slova vybral z peňaženky papierové bankovky, aby aj tým potvrdil svoj úmysel kúpiť ho. Predavač si neochotne hundral popod nos, že to je posledný kus, treba ho vy-

brať z výkladu, a tak či tak o desať minút zatvára. Adam sa nepohol. Zafal sa so zovretými perami. Predavača jeho skalopevná zarytosť donútila kapitulovať a s nevôľou sa vybral k výkladu. O malú chvíľu si už Adam, pospevujúc si akúsi hlúpu pesničku, s novučičkým aparátom pod pazuchou vykračoval k autobusovej zastávke. V myslí už objímal Helenu. Na december bolo nezvyčajne teplo.

Chvíľka jari v zime. Celý deň bol šťastný, napriek tomu teraz mal divný pocit, akoby zima s týmto jarným úškrnom zasiahla do jeho životného režimu.

Autobus bol plný. Cítil som sa nepríjemne v tesnej telesnej blízkosti s toľkými ľuďmi. Natriasali sa, tlačili sa, nahýnali sa, túlili sa, vynucovali si miesto. Úľ. Na každej zastávke nastúpili ďalší a ďalší. Von takmer nik. Konečná. Úľ sa vyrojil.

– Ahoj, Adam. – V ten večer sa mi stretnutie s Otom zdalo bezvýznamné a hlavne obťažujúce, keďže som s ním musel prehodiť pár slov, pričom som sa ponáhlal. Roztržito som mu odpovedal, áno, nie, neviem, pritom som dokázal myslieť len na Helenino telo.

– Všetko v poriadku? – Áno, v najväčšom poriadku. Len sa ponáhlam. Helena sa dnes vrátila zo Štokholmu a čaká ma.

Oto sa na mňa čudne pozrel, potom ako keby aj jemu niečo napadlo, náhle sa rozlúčil. Keďže pre vlažné teplo sa sneh takmer z minúty na minútu roztopil a nechal po sebe more blata, vybral som si namiesto kratšej cestičky obchádzku po betónovej ceste. Keď som dorazil hore k internátu, uvidel som v strede bahenného mora dievčinu. Neviem, prečo som vytiahol fotoaparát, čo ma primälo k tomu, aby som zvečnil tú grotesknú chvíľu. Pravdu

povediac, ani mi nenapadlo, aby som jej pomohol, akoby som to všetko robil ani nie vedome, len tak okrajovo. Helena na mojej károvanej prikrývke sa núkala čoraz vábivejšie a tomu volaniu som nevedel odolať.

Cestou od vchodovej brány po dvere mojej izby som takmer utekal. Zastal som pred dverami, aby som sa vydýchal. Zhlboka som sa nadýchol a stlačil som kľučku. Dvere sa otvorili. Na písacom stole svietila stolová lampa, Janko sa hrbil nad svojimi knihami, ani sa na mňa nepozrel. Moja posteľ bola prázdna.

Nechápavo som civel na tú nedostatočnosť. Potom som len tak z vrtochu zavrel dvere a znovu ich otvoril, zavrel a otvoril, zavrel, otvoril. Helena nikde. Nechcelo sa mi prekročiť prah. Helenino bytie bolo dosiaľ istotou, rukolapný jav, predstaviteľný sled obrazov, smiech bez zvuku. Jednoducho existovala. A v ten večer akoby jedným šmahom prestala existovať. Ani keby zomrela, nezmlzla by s takou konečnou platnosťou, ako tým, že definitívne zahatala cestu naspäť, odvrhla ma, zabudla ma tu, alebo skôr ma tu naveky nechala. Keby zomrela, aspoň by po nej ostalo niečo, k čomu sa dá občas zájsť, k čomu sa dá odniesť kvety, s čím sa dá rozprávať, alebo čomu sa dá byť verným. V tej chvíli som si uvedomil, že už pár týždňov predtým som to tušil. Vycítil som, že ako všetko ostatné, aj hodiny túlenia s Helenou sa raz skončia a tou štokholmskou cestou odletí z môjho života. Každá časť môjho tela pociťovala lúčenie s pohybmi, pohľadmi, pohladeniami. Stvoriteľ sám vtlčil sedem pečatí tajomstvám jej duše. Nevieam, ako som mohol dúfať, že môj obdiv a láska sa jej niekedy dotknú. Nikdy sme si nevymenili žiadny spriaznený úsmev. Náš vzťah sa začal aj skončil mojím modloslužobníctvom. Takže taký profánny je začiatok a koniec, bytie a nebytie. Ani na chvíľu som si nepomyslel, že sa Helene niečo stalo: že s ňou spadlo lietadlo,

potopila sa jej loď, uniesli ju, zabili, pomohli jej utiecť. Nie. Ani len to, že jej prípadne meškalo lietadlo, že ho zmeškala, alebo že neprišla, lebo bola unavená, a teraz si pravidelne odľukuje na susednom intráku. Bol som si istý tým, že jednoducho neprišla. V tomto bode môj život nezávisel od šťastia. Nie. Všetko zmenilo Helenino rozhodnutie. Ja som urobil len toľko, že som prekročil prah. Nič viac, ani menej. A tým som vstúpil do skutočnosti Heleninho nebytia.

Štrngotanie, sklenené drnčanie pohárov naznačovalo Jankov slivovicový súcit. Bez slov sme do seba liali frňany. Náš smútok sa takmer zrástol. Naše niekdajšie súperenie prekryl každý vypitý pohár slivovice ďalšou a ďalšou geografickou vrstvou. Po druhej fľaši sa mi jazyk definitívne prilepil k podnebiu, a mal som pocit, že by ho odtiaľ nikdy viac nedokázal odrezať ani chirurgický skalpel. Akoby mi Helena odovzdala svoju nemotu.

Z DENNÍKA SOFIE, 14. DECEMBRA 1988

Bola to chvíľka jari v zime. Podozrievavo som sa nadýchla neuveriteľnej jazmínovej vône, a zrazu som mala pocit, že týmto falošným marcovým dňom okrádajú december a spolu s decembrom aj mňa, veď dnes mám narodeniny. A keď nie sú mrazivé, zasnežené, ako keby ani neboli moje. Večer som sa snažila dostať od autobusovej zastávky hore k internátu najkratšou cestou, strmým chodníčkom. Bola úplná tma: hviezdy vyhasli – buď neznášajú falošnú jazmínovú vôňu, alebo nevydarený december, prípadne oboje. Možno aj to je nejaký sovietsky vynález, ako perestrojka. Podľa Martina mohol takúto klimatickú zmenu spôsobiť len ten mizerný výbuch v Černobyle. Dnes poobede som spontánne

zatúžila po tom, aby som ho pohladkala po štetinovitých vlasoch, ale neodvážila som sa. Ešte by to zle pochopil. Zlé jazyky tvrdia, že je pravý sukničkář, babožrút, przniteľ panien. Podľa mňa je génius. Napriek aféram so ženami mu v skutočnosti chodí po rozume iba zvrhnutie diktatúry a popri bojových snoch sa v jeho posteli ujde občas miesto aj nejakej peknej žene.

Internát sa klúkatil na vrchu kopca ako čierny had. Množstvo okien sa ligotalo ako svietiace šupiny. V blate jeden krok dopredu, dva šmyky dozadu. Spočiatku sa mi zdalo netradičné šmýkanie zábavné. S blatom sme boli od malička kamaráti. Mama mi natiahla malé červené čižmičky a mohla som sa v ňom bahniť dosýta. Čižmičky som už dávno vyrástla a na moju smolu sa mi teraz nezjavil ani rozprávkový trpaslík so zázračnou ceruzkou, s ktorou by som si mohla jeden pár nakresliť. Ostali mi len koženkové čižmy s dobrou podrážkou z umelej hmoty. Na vyschnutom orechu krákali dve smutné vrahy. Internát sa nado mnou vypínal ako nedobytná pevnosť. Už som bola na konci chodníčka, keď som si uvedomila, že cesta ďalej neexistuje, bez okuliarov som v tme nevidela, kam šliaapnúť. Na čižmy sa mi váhou olova lepilo blato a už som ani nekráčala, len sa šmýkala sem a tam. Nasledovalo bezmocné prešliaapavanie v bahne a boj o udržanie sa na nohách. „S okuliarmi by to mohlo ísť ľahšie“ – pomyslela som si a prudkým pohybom som si strhla z pleca kabelku. V tej chvíli som stratila rovnováhu. Ramenami som zúfalo kolembala ako pelikán-rocker a podarilo sa mi šťastne vykydnúť celý obsah kabelky do blata. Od hnevu mi zovrelo hrdlo ako vo zveráku. Nemala som najmenšiu chuť vyváľať sa v tej člapkanici, preto som si čo najopatrnejšie čupla a začala som šmátrať v odpornej, lepkavej hmote. V tejto polohe som musela pripomínať najskôr korytnačku močiarnu. Po dlhom šmátraní, keď sa mi čo-to poda-

rilo z blata vyloviť – okrem iného pivovú fľašu, zopár ohorkov a jedno zlomené pero, – som napokon nahmatala aj svoje okuliare. Keď som sa postavila, znovu som stratila rovnováhu a vtedy sa stalo, že ma tam úplne nečakane objavili. Stala som sa modelkou na bahennom móle. Prvé blysnutie blesku ma zasiahlo ako elektrina. Pozrela som sa tým smerom, ďalšie blysnutie. „Umelecký fotograf“ mohol byť iba pár krokov odo mňa, ale ja som nevidela nič iné iba čierny tieň strašiaci na betónovej ceste. Nasadila som si okuliare a už ma ani neprekvapilo ďalšie blysnutie. Neviditeľná ruka ešte viac stiahla zverák hnevu, ktorý mi zvieral hrdlo. Kým sa mi podarilo po uši zablatenej vyštverať na betónovú cestu, cudzinec sa už vyparil. Akoby sa mi to len snívало. Cítila som sa tak úboho, že mi vyhrkli slzy. Vransy zrazu za nesmierneho krákania vzlietli, krá, krá, krá, a hušš, preletiac mi nad hlavou sa stratili v čierňave. Ešte som cítila na tvári pleskot ich krídel, keď v tom, z ničoho nič, sa spustil dážď, akoby sa aj mračná spriahli proti mne. Cestou domov som vymýšľala titulky úvodníkov k fotografiám, ktoré som si predstavila. Jedny vtipnejšie ako druhé: Opitá reakcionárska študentka, Kačací tanec na bratislavský spôsob, Svet močarísk v decembri, Ako sa zrodila súdružka, Blatná, Rodiaca sa z blata.

Bola tmavá noc. Snežilo. Od západu slnka som blúdil v lese a hľadal som Helenu. Pod nohami mi škrípал decembrový mráz. Kónare s inovaťou mi po kost' doškriabali tvár. Z dialky som počul praskanie lámajúcich sa vetiev. Darmo som volal jej meno, odpoveď neprichádzala, len ozvena. Miestami sa na kríkoch hlohu ako horiaca sviečka zaleskol jej vlas. Odrazu si prerazil cestu tmou slabý lúč svetla. Na čistinke tancovali samopašní, ujúkaajúci

tanečníci. Dievčatá sa postavili do kruhu a ťahavo nôtili. Všetky mali na sebe kroj. Spod vencov so stužkami im vykúkali kade-re vlasov medovej farby. Keď zbadali, že sa k nim blížim, náhle zmĺkli. Vtom jedna dievčina vystúpila z radu a tichým, ale čisto znejúcim hlasom spievala pieseň ďalej.

– Helena! – skríkol som, ale z hrdla mi nevyšiel hlas. Vrátila sa medzi dievčatá a spolu s nimi ďalej spievala melódiu. Viac sa na mňa ani nepozreli.

Chcel som vykročiť, no nohy mi vrástli do zeme, moje telo ako z olova padalo do tmy so zvukom padajúceho bútlavého stro-mu. Mládenci prestali tancovať a schytili dievčatá. Dupli nohami a vzápätí zmizli.

Padol som k zemi a bolo mi strašne zima. Zrazu sa objavil na samom okraji horizontu oranžový plameň, v ktorom žiarila milovaná tvár mojej matky. Nakláňala sa nado mňa a krúžila hlavou: „Ako si budem rozumieť s tým dievčaťom?“ Nečakajúc na odpoveď ma objala. Zotrela mi slzy zásterou vanilkovej vône. Smrečina sa opäť rozozvučala, horský potok žblnkotal a ja som sa šťastne smejúc kotúlal dole svahom s Kristínkou, Jožkom, Mar-tinom a Šárkou. Bolo už takmer teplo ako v lete, keď ma matka postavila na nohy a mávla mi na rozlúčku. Vtedy som uvidel to dievča. Stálo uzimené na okraji čistinky. Paže sa jej ohýbali ako konáre topoľov vo vetre. Až teraz som si všimol, že jej útly driek je obalený kôrou a nohami je akoby koreňmi pripútaná k zemi. Pozrel som sa na ňu, aj ona na mňa. Trikrát som sa na ňu po-zrel, potom som začal utekať. Spoza jedného stromu som počul Jankov smiech:

– Vieš, kto hrá v tejto dráme hlavnú úlohu, Adam? Tvoj chvost
– rehotal sa a stále opakoval: tvoj chvost, tvoj chvost, tvoj chvost.
Alfa a omega, začiatok a koniec, hranice, múry.

Správa o Heleninom emigrovaní sa šírila ako oheň. Na zastávke autobusu ma oslovovali známi aj neznámi: Je to pravda? Vedel si o tom? Aký to je pocit? Pôjdeš za ňou? Aké má šťastie! Môžeš mať z toho problémy. No toto, a pritom bola taká tichá. Kto by to bol o nej povedal. Nevďačnica. Tento režim jej pomohol z neutešenej situácie, nechal ju študovať. Zradkyňa komunizmu. Dobre urobila. Zostane v Štokholme? Napísala list na rozlúčku? Možno budeme o nej ešte počuť. Bola to krásna žena. Úprimnú sústrasť. Hore hlavu, po svete behá toľko dobrých šušiek!

Našťastie dorazil autobus. Nastúpil som doň v krížovej paľbe dotieravých otázok. Nepomohlo ani to, že boli voľné miesta a mohol som si sadnúť. Od natriasania sa mi zdvihol žalúdok, bolo mi na vracanie. V hlave mi pulzovala bolesť, v žilách mi koloval namiesto krvi alkohol. Dvere sa otvorili. Opretý o zábradlie som sa pozeral na Dunaj. Nábregie doku bolo pusté, fíčal búrlivý vietor. Roztrasený žalúdok sa mi pomaly upokojil. Moja unavená myseľ bola úplne bez myšlienok, ako keby v noci vypitá slivovica sťa mor vyplienila celú zásobu buniek sivej kôry môjho mozgu a s ňou aj všetky myšlienky.

Nevedel som, že neprítomnosť myšlienok je taký upokojujúci pocit. Potom na nejaký nevysvetliteľný vnútorný popud som si opäť spomenul na Helenu. Spomienky nečakane oživili celé dni potláčanú túžbu. Keď som privrel oči, nevedel som si vybauiť jej tvár, stačila však myšlienka a moje slabiny sa prebudili zo spánku Šípkovej Ruženky. Človek si často nahovára, že veľká vášeň, ktorá ho opantáva, je láska. Aj ja som sa mesiace čičíkal v tejto predstave. Bola to láska, dokonalé spojenie tela a duše, alebo more hormónov s nekonečným radom súloží? Ktoré riadky piesne sa vzťahujú na mňa?